

ВИЗНАЧЕННЯ «ЗНАКОВА ПОДІЯ»
В РЕГІОНАЛЬНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ:
СУСПІЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ТА НАСТРОЇ

O.Mandebura. The definition «key event» in the regional Ukrainian mass-media: social waiting. This article is devoted to the definition «key event» in the regional Ukrainian mass-media. 195 articles which were published from the period of January and February 2009 are analyzed. The events which were defined as a «key event» are noted. The regional peculiarities of the use of this definition according to the social awareness are analyzed.

Український медіа-дискурс уже кілька років є предметом прискіп-ливого наукового аналізу. Безмежність потенційно цікавих з науково-го і суспільного погляду важливих тем для дослідження спричинює найрізноманітнішу тематичну карту наукових пошуків. Досліджується роль мас-медій у підтриманні комплексу влади/знання, зокрема, дискурс щодо Всеукраїнського перепису населення 2001 р., аналізується фактор формування громадської думки засобами ЗМІ у виборчому процесі¹, вивчається кримський інформаційний простір щодо конфліктних ситуацій у сфері міжетнічних та міжконфесійних відносин, порушуються питання етичної журналістики² тощо. На матеріалах регіональної преси вивчаються регіональні уявлення про національний ідеал і майбутнє України, аналізуються регіональні трактування подій української історії від революційної доби 1917–1920 рр. до «помаранчевої революції» 2004 р., шляхи вирішення соціальних, мовно-культурних, зовнішньополітичних, економічних питань³, досліджуються мовні установки населення щодо мови радіо і телепередач⁴ тощо.

Пропонована стаття є спробою дискурс-аналізу українського регіонального медіа-простору. Виходячи з того, що в системі комунікативістики дискурс виступає як своєрідний комунікаційний капітал, ретранслятор сукупності паролів і смислових подій, за допомогою яких визначається система цінностей, які сповідуються соціумом⁵, визначення «знакова подія», на мою думку, можна розглядати як один із таких існуючих у соціумі символічних паролів-установок.

У публікаціях регіональної преси яскраво проявляється багатогранне життя українського суспільства. Подалі від центру з його перманентною політичною нестабільністю, постійними політичними інтригами та піар-кампаніями, подалі від глобальних проблем великого міста живе своїм життям обласна Україна. В її історії є власні

важливі та визначні події, власні здобутки і перемоги. Масові суспільні очікування та настрої мешканців сіл і містечок в усій повноті розкриваються в публікаціях у засобах масової інформації, які містять визначення «знакова подія». Різниця між центром і периферією щодо застосування цього терміна досить значна. Головна відмінність полягає в максимальній незаполітизованості, якою характеризується застосування вказаного висловлювання в регіональній пресі. Якщо в публікаціях центральної преси цей термін переважно має прив'язку до фінансово-економічних та політичних подій (відповідно до загальної кількості публікацій), дещо меншою мірою — до історичних, ще меншою — до спортивних, то для регіональної — до подій суспільної, соціально-гуманітарної та культурної сфери.

Оця відсутність політичності щодо висловлювання «знакова подія» повною мірою свідчить про нагальні інтереси мешканців регіонів, їхні потреби і проблеми. Для написання цієї статті було опрацьовано 196 знайдених публікацій у ЗМІ (насамперед в електронних), які містили вислів «знакова подія» за січень–лютий 2009 р. Значна частина публікацій присвячена результатам та оцінці минулого, 2008 р., тому в більшості випадків йтиметься про знакові події регіонального рівня року, що минув.

Під час аналізу знайдених статей насамперед проводився їх розподіл за тематичними блоками: «політика», «фінансово-економічні питання», «культура», «історія», «спорт». Публікації, які лягли в основу написання цієї статті, не вкладалися в жоден зі вказаних тематичних блоків. Їх аналіз також не можна вибудовувати відповідно до рейтингу присутності, оскільки йдеться переважно про одиничні публікації в обласній пресі. Статті на культурну тематику, які містили вислів «знакова подія», також виявилися надрукованими переважно в регіональній пресі. Всі публікації та повідомлення об'єднує спільна риса — вони присвячені тим чи іншим актуальним питанням повсякденного життя українського суспільства. Розмах тем — найрізноманітніший. Від відкриття нового дитячого садка, проведення нового газопроводу до амністії засуджених за здійснення злочинів, що не належать до тяжких.

У двох статтях регіональної преси використання цього висловлювання зустрічалося у звітах міських голів Івано-Франківська та Харкова. Так, мер Івано-Франківська В.Анушкевичус виділяє цілий ряд знакових подій 2008 р. для міста, щодо яких цей термін застосовується для підкреслення досягнень насамперед в соціально-гуманітарній сфері, тим більше, що здобутки у фінансово-економічному та медичному напрямі такої оцінки у виступу міського голови не дістали⁶.

Натомість для мера Харкова це висловлювання застосовується для характеристики зробленого в культурному напрямі. Звітуючи перед депутатським корпусом про діяльність виконавчих органів Харківської міської ради 5 скликання в 2008 р., він виділив деякі знакові події, всі вони стосуються культурного життя міста⁷.

Якщо на прикладі Івано-Франківська можна говорити про символічні, частково резонансні події, які є певним результатом і матимуть реальні наслідки, то оцінені як знакові події у другому прикладі ідентифікувати складно. Враховуючи, що термін «знакова подія» часто використовується як синонім до висловів «головна подія», «резонансна подія», «сенсація», стає очевидним, що у наявну на даний момент синонімічну шкалу по другому прикладу він не вписується, оскільки йдеться переважно про заходи і результати, а не події.

Багатими на знакові події виявився 2008 р. для МНС. Підбиваючи підсумки річної роботи, міністр В.Шандра на розширеному засіданні Колегії міністерства як знакові відзначив цілий ряд подій⁸, щодо яких вислів «знакова подія» виступає синонімом до виразу «важливий здобуток» і має результативний характер. Крім того, йдеться не стільки про події, скільки про комплекс взаємопов'язаних між собою проблеми та її успішного розв'язання.

Для Запорізької області найбільшою знаковою подією 2008 р. стало завершення ліквідації наслідків вибухів у с. Новобогданівка. Саме так оцінив її керівник ГУ МНС України в Запорізькій області О. Лепський⁹. Враховуючи резонансність події, в цій ситуації маємо прямий зв'язок між оцінкою ситуації-першоджерела події та її вирішенням.

У випадку з МНС йдеться про професійну самооцінку, оцінювання з середини. Цікаво було б простежити, які з вищенаведених прикладів набули статусу знакових подій ззовні. Але, на жаль, такої інформації віднайти не вдалося.

Продовжуючи тему про оцінку минулого року, наведемо ще один приклад. Аналізуючи рік, що минув, голова Коропської районної ради (Чернігівщина) В.Куніцин серед подій 2008 року виділив як особливо пам'ятний, зокрема, комплекс подій, пов'язаний зі святкуванням 100-річчя Мезенської стоянки: передачу у власність держави, ремонт музею, відкриття філії, спорудження саркофага над кістками мамонта тощо. Саме цей комплекс зробленого і був оцінений районним головою як знакова подія.

У такій же символічній площині знаходиться відкриття дитячого будинку сімейного типу, яке стало знаковою подією для Чернігівщини.

Серед регіонів України за даними електронних та друкованих засобів масової інформації найпоширеніше застосування термін «знакова

подія» має на Одещині. Рівень сприйняття суспільством цього терміна досить високий. Про це свідчить публікація про результати щорічного рейтингу популярності «Народне визнання». В місцевій пресі цей захід позиціонується як акція, яка визначає «лучших людей и знаковые события Юга Украины»¹⁰. Матеріал про результати рейтингу був опублікований у трьох інформаційних джерелах. Серед усіх проаналізованих статей ця — єдина, яка з'явилася не в одному друкованому засобі масової інформації. Відповідно, можна стверджувати, що ця подія для Півдня України насправді має непересічне суспільне символічне значення.

Наступні публікації присвячені місцевим подіям уже нового, 2009 р., які на регіональному рівні набули статусу знакових. Для Одещини такою подією стало відкриття дитячого садочка в с. Кремидівка (Комінтернівський р-н). Подія оцінена як знакова одеським губернатором. На його думку, знаковість події полягає в тому, що йдеться про майбутнє села, про створення нових родин.

Аналогічна за символічною значимістю подія відбулася у с. Свердлове Бобринецького р-ну на Кіровоградщині. Там було введено новий газопровід та газорозподільчу станцію, завдяки чому в оселях мешканців з'явиться довгоочікуване блакитне паливо. Гостями заходу стали голова облдержадміністрації В. Моцний, голова облради М. Сухомлин, депутат облради В. Вінницький, голова Свердловської сільради В. Поліщук. За даними сайту Кіровоградської ОДА, ця подія стала для місцевих жителів справжнім святом. Підсумовуючи промови сільського та обласного керівництва, можна дійти висновку, що у цьому контексті термін використовується у таких значеннях: «справжнє свято», «необхідна передумова для нових перспектив», «значний здобуток».

Для Сумщини важливою подією стало відкриття в с. Мошенка Охтирського р-ну водогону. Визначення події як знакової належить голові Охтирської райдержадміністрації, що пов'язано із вирішенням важливого місцевого суспільного питання. Ще однією важливою подією для Сумщини стало відновлення роботи мистецького центру «Собор». Ця подія припала на ювілейну дату — 70-річчя заснування області¹¹.

Найбагатшою на знакові події, за даними засобів масової інформації, виявилася Дніпропетровська область. Тут за перші місяці нового року сталося кілька подій, які у висвітленні місцевих ЗМІ набули статусу знакових. Першою з них стало отримання мерією Дніпропетровська міжнародного сертифіката якості¹². Ще на дві знакові події претендує дніпропетровська громадська організація «Град». Перша

з них — це акція в Києві з вимогами не лише місцевого, а й національного рівня¹³ (так в оригіналі тексту — *О.М.*). Наступна знакова подія, за даними сайту www.dniprograd.org.ua, полягає в задоволенні позову мешканців Самарського району та ГО «Град», що, на їхню думку, відбулося вперше в історії України.

На прикладі Дніпропетровська можна виділити наступний момент. Як видно, оцінювання події відбувається з кількох сторін: є стороння оцінка, є внутрішня оцінка і є самооцінка. Для останнього випадку характерна посилена емоційність, яка знаходить вираження у деякій відсутності самокритичності, певному перебільшенні зробленого та його результатів.

Знаковою подією першого місяця нового року для Криму стало складання присяги морського піхотинця військовослужбовцями окремого батальйону морської піхоти Центру військ берегової оборони ВМС ЗС України. Інформація про це була надрукована в газеті «Кримська світлиця». В цьому випадку маємо класичний приклад події-символу, оскільки складання присяги військовослужбовцями давно вже стало символічною подією суспільного значення.

Кілька знакових подій відбулися на Хмельниччині, всі вони стосуються духовної та культурної сфери. У м. Славути був побудований архітектурно-мистецький комплекс, що, на думку місцевих журналістів, стало знаковою подією для Славути і духовного життя парафіян¹⁴. Наступні дві події відбулися у м. Кам'янці-Подільському: відкриття у міській картинній галереї меморіальної кімнати Микити Годованця — поета-сатирика, творча діяльність якого була тісно пов'язана з Кам'янцем-Подільським¹⁵, та конкурс на кращий ескіз пам'ятника князям Коріатовичам, який став знаковою подією у житті міста і стосунках України та Литви¹⁶.

Для Херсонщини висловлювання «знакова подія» теж зустрічається під час характеристики подій культурного життя. Саме таким чином сприймають театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» місцеві жителі. Навіть більше — цей мистецький захід розглядається як знакова подія не лише Херсонщини, а й всієї України¹⁷.

Для Львівщини знакова подія очікується у травні ц.р. Саме тоді у Львові вперше має відбутися Міжнародний туристичний форум, що стимулюватиме розвиток туризму у Львові¹⁸. Як видно, в цьому разі оцінка події має прямий зв'язок з її наслідковим очікуваним результатом.

У Києві за перші два місяці нового року з'явилося кілька публікацій із означеним висловлюванням, присвячених подіям, що знаходяться в різних площинах. Перша з них — про акцію протесту автомобілістів

«Дістали!». Зазначивши, що в жодному з інформаційних випусків, які він особисто переглянув, не було подано ніякої інформації про цю акцію, автор статті, тим не менше, надає їй статусу однієї зі знакових подій дня¹⁹.

Наступна публікація присвячена загальнонаціональній програмі «Людина року». Газета «Киевская правда» ідентифікує 21 березня, коли відбудеться церемонія нагородження переможців, як визначальний для України, пам'ятний для яскравих особистостей. Автор статті проводить паралель з червоними датами календаря, які «виокремлюють знакові події у житті цілого суспільства, окремого народу»²⁰.

Остання київська публікація з висловом «знакова подія» тематично відрізняється від усіх інших. Так оцінене відкриття Будинку делікатесів DELIGHT²¹. Втім, ця стаття — фактично єдина, яка має рекламний характер.

Поза рамками цього аналізу залишилося кілька статей, в яких висловлювання «знакова подія» має вузькопрофесійний, особистий чи випадковий характер.

Аналізуючи регіональну пресу, слід виокремити ще один момент: деякі події, ідентифіковані як знакові, мають прив'язку до майбутнього, на перспективу (саме в цьому контексті, зокрема, знаходиться знаковість таких подій, як, наприклад, відкриття нового дитячого садка, проведення Міжнародного туристичного форуму тощо).

Разом з тим, можна помітити наступне: визначення «знакова подія» в українській журналістиці набуває ознак метафори. Так, із наведених прикладів застосування вказаного визначення у матеріалах регіональної преси виділяється значна частина публікацій, у якій події визначаються як знакові метафорично. А з іншого боку, це до певної міри можна трактувати як зміни у масовій суспільній свідомості, спричинені тотальною політичною втомою українського соціуму.

Події політичного характеру у матеріалах регіональної преси зазвичай статусу знакових не набувають. Виняток становлять кілька статей, зокрема, публікація у кіровоградській газеті «Народне слово» зі згадкою про «помаранчеву революцію» 2004 р., яка визначається як знакова подія у житті українців, але цей матеріал буде проаналізований в іншій статті*.

У застосуванні визначення насамперед виділяються його емоційна та економічна складові. В оцінюванні події важливу роль відіграє

* Стаття «Термін «знакова політична подія» в інформаційному полі України» буде подана для публікації у колективній монографії відділу етнополітології.

суб'єктивна думка автора публікації, авторський емоційний супровід. Висловлювання часто використовується для підкреслення вирішення важливого місцевого суспільного питання, має практичний і результативний характер.

Синонімічний ряд визначення «знакова подія» в соціальному контексті на сьогодні має такий вигляд: «довгоочікувана подія», «бажана подія», «проведений захід», «важливий /значний здобуток», «розв'язана проблема», «справжнє свято», «необхідна передумова для нових перспектив». Виявлений синонімічний ряд є ще одним свідченням застосування висловлювання насамперед для означення зробленого, досягнутого, оцінки практичних заходів і результатів.

Оцінювання події відбувається на кількох рівнях: стороння оцінка, внутрішня оцінка (її ще можна назвати професійною самооцінкою) і суб'єктивна самооцінка. Найбільша об'єктивність зустрічається у перших двох випадках, натомість статті із самооцінкою події як знакової характеризуються посиленою емоційністю та, до певної міри, рекламністю, деякою відсутністю самокритичності, певним перебільшенням зробленого та його результатів.

Висловлювання «знакова подія» в публікаціях регіональної преси щодо подій суспільного значення практично не має конкретної прив'язки до певного часового періоду, що є додатковим свідченням суспільної ваги самої події — тут більше значення має вже не стільки дата, коли конкретна подія відбулася, скільки той факт, що вона нарешті взагалі відбулася.

Висловлювання «знакова подія» активно використовується місцевими політиками та керівництвом, державними чиновниками для власної самопрезентації, підкреслення значимості суспільної події, наданні додаткових важелів успіху і самій події, і, відповідно, її «учасникам».

Підсумовуючи, зазначимо наступне. Визначення «знакова подія» в матеріалах регіональної преси не має усталеної єдиної сфери застосування. Воно активно використовується у статтях, присвячених найрізноманітнішим подіям суспільного життя регіонів України, найчастіше — під час характеристики подій соціальної та культурної сфери. Це є свідченням того, що на цьому етапі в соціальному плані відбувається своєрідний процес деполітизації українського суспільства — події, визначені як знакові, у суспільній свідомості мають заземлений, практичний характер. Виходячи з того, що термін «знакова подія» відбиває нагальні групові інтереси та настрої, а також суспільні очікування, можна зробити наступні узагальнення. Суспільні очікування зміщені у бік вирішення життєво актуальних, буденних питань — на

кшталт відкриття дитячого садочка, введення нового газопроводу та водогону тощо. Проведений аналіз засвідчує, що особливо актуальні такі питання для мешканців східних та центральних областей України, натомість для південних та західних суспільно значимі акценти зміщуються у бік культурної та духовної сфери. Така ситуація, за матеріалами регіональної преси, спостерігалася і у 2004–2005 рр., про що свідчать відповідні висновки науковців²². А отже, можна констатувати, що соціальні питання для мешканців північно-східних областей України за майже 5 років не втратили своєї актуальності, залишаючись такими нагальними і досі. Для південних та центральних областей суспільно значимі події поступово віддаляються від питань соціального спрямування у бік громадсько-культурних акцентів.

Притаманний населенню західних областей України досить високий рівень релігійності, який проявлявся, зокрема, і в публікаціях регіональної преси²³, кардинальних трансформацій не зазнав — суспільні очікування, як і п'ять років тому, знаходяться переважно в полі культури і духовності.

¹ Див., зокрема: Кулик В. Роль мас-медій у підтриманні комплексу влади/знання: дискурс щодо Всеукраїнського перепису населення 2001 року та його результатів // Наукові записки / Збірник ІІІЕНД. — К., 2005. — Вип. 27. — С. 139–171; Кочубей Л. Особливості формування громадської думки під час виборчого процесу засобами масової інформації // Там само. — С. 202–209.

² Семена М. Досвід і помилки кримської преси під час формування, розвитку та усунення напружених міжетнічних та міжконфесійних відносин (1995–2002 роки) // Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві. — К.: Фонд «Європа ХХІ», 2002. — С. 252–304; Буджурова Л. Про етичну журналістику: етнічні аспекти // Там само. — С. 224–251.

³ Див.: Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Збірник статей. — К.: Світогляд, 2005.

⁴ Шульга М.О. Мовні преференції населення у сфері ЗМІ та культури // Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. — К., 2008. — С. 124–143.

⁵ Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст. — К., 2008. — С. 194.

⁶ Анушкевичус В. У 2009 році міський голова буде жорсткіший // Західний кур'єр. — 1 січня 2009.

⁷ Михайло Добкін звітував перед депутатами // Асоціація міст України. — www.auc.org.ua. — 25.02.2009.

⁸ МНС підбило підсумки роботи у 2008 році та визначило пріоритетні завдання на поточний рік // МНС України. — www.mns.gov.ua. — 22.01.2009.

⁹ Запорожские спасатели — в первой пятерке // Горожанин. — 2009. — 12 февраля.

¹⁰ Народное признание // Одесский вестник. — 2009. — 5 февраля.

¹¹ «Собор воскрес» // Сумщина. — 2009. — 14 січня.

¹² Из сертификатом будемо на коні // Наше місто. — 2009. — 18 лютого.

¹³ ГРАД — лідер! // Дніпроград. — www.dniprograd.org.ua. — 2009. — 18 лютого.

¹⁴ Заступнице Богородице, бережи усіх нас // Подільський кур'єр. — 2009. — 8 січня.

¹⁵ Відкрито меморіальну кімнату Годованця // Подільські вісті. — 2009. — 13 січня.

¹⁶ Коріатовичі знову в Кам'янці // Голос України. — 2009. — 29 січня.

¹⁷ Благодійність — не розваги багатих, а душевна необхідність простих людей // Новий день. — 2009. — 5 лютого

¹⁸ Близько мільйона туристів очікує Львів у 2009 році // Західна інформаційна корпорація. — www.zik.com.ua. — 28.01.2009.

¹⁹ Грабовський С. Дістали, панове телевізійники // www.telekritika.ua. — 06.02.2009.

²⁰ Молодь виходить на державну арену і святкову сцену // Киевская правда. — 2009. — 20 января.

²¹ В Києве открыт первый Дом деликатесов — Delight // Контракты ua — портал для бизнеса. — www.kontrakty.ua. — 19.01.2009.

²² Див.: Майборода О.М., Рафальський О.О. Загальнонаціональні та регіональні інтереси в сучасній Україні // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Збірник статей. — К.: Світогляд, 2005. — С. 79, 82–85.

²³ Див.: Нагорна Л.П. Національний ідеал і майбутнє України у дзеркалі регіональних ЗМІ // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. — С. 150–159.